

Kontaktperson

Slutrapport förstudie

Diarienummer: 24-004-S07

Projektnamn: Förstudie Arbetsmarknad, Civilsamhälle och Kommun

Projektagare: Sensus Norrland

Startdatum: 2024-08-01

Slutdatum: 2025-01-31

Region där förstudien bedrevs/ genomfördes: Övre Norrland

Webbadress för organisationen/ förstudien: www.sensus.se

Kontaktuppgifter angående rapporten

Kontaktperson: Simon Miderfjäll

Telefonnummer: 070-654 77 67

E-postadress: simon.miderfjall@sensus.se

Problemformulering

Beskriv det problem som förstudien ville lösa. (Denna beskrivning kan ni hämta från ansökan om stöd i avsnittet Problemformulering under fråga 2.1).

Lands- och glesbygden i Norr- och Västerbotten avfolkas. Enligt statistik från SCB så minskade befolkningen i Västerbottens samtliga kommuner, bortsett från Skellefteå och Umeå, med 515 personer år 2022. Den minskningen är betydligt högre än den genomsnittliga minskningen per år över de senaste 25 åren. En intressant siffra i SCB:s statistik är att invandringsnettot i Västerbotten är +1340 personer. Vidare visar siffror att cirka 700 tyskar flyttade till Västerbotten under 2022. Trots dessa höga inflyttningssiffror ser vi att den totala avfolkningen är på 515 personer. Vi drar slutsatsen att de flertal inflyttningsprojekt som har genomförts under den senaste tiden har gett resultat. Olika projekt har motiverat människor att flytta till Västerbotten. Den stora utmaningen ligger alltså inte på att få människor att flytta till Västerbotten. Den stora utmaningen är att få människor att stanna kvar. Det finns många studier som tittar på hur man kan få mer människor att flytta till lands- och glesbygd. Det finns också en del projekt som verkar för att få människor att stanna genom att skapa en mer attraktiv arbetsmarknad med fokus på privat- och offentlig sektor. Vi vill, i en förstudie, studera hur civilsamhället kan ta ett större ansvar för integration och arbetsmarknad i lands- och glesbygd. Vi ser en stor möjlighet i det civila samhället och i den sociala ekonomin. Det vi vill undersöka är om civilsamhället och foreningslivet i gles- och landsbygd är intresserade av att utveckla sin verksamhet både för att bli mer attraktiva för nya människor som flyttar till gles- och landsbygd, men också se om det finns intresse från civilsamhället och foreningslivet att utvecklas mot en social ekonomi och därmed utveckla en ny arbetsmarknad som inte i första hand bygger på tillväxt och vinst utan har ett annat syfte. Detta syfte ser vi mer relatera till de utmaningar som gles- och landsbygd har utifrån ett behov av att kunna kombinera civilsamhället och foreningslivets tillgångar som en integrerande kraft med möjligheten att hitta arbetstillfällen som bygger på utveckling och förnyelse av arbetsmarknaden och den sociala sektorn.

Efter genomförd förstudie, finns det ytterligare orsaker som är relevanta för den i ansökan om stöd angivna problemformuleringen?

Sedan bakgrunden till förstudien skrevs har statistik för befolkningsstatistiken för år 2023 kommit. Den visar på fortsatt nedgång i samtliga Västerbottens kommuner bortsett från Umeå, Vännäs och Skellefteå på mellan 0,3 till 3,1 procent. Sedan bakgrunden skrevs har också stora förändringar i Skellefteås näringsliv skett som gör att vi kan anta att tillväxten i Skellefteå kommun kan komma att avstanna. I samtal med aktörer i olika kommuner ser vi att man vänder sig mot tillväxtdiskussionen som sker i många sammanhang. För små kommuner som Malå, Sorsele och Norsjö handlar tillväxt inte i första hand om att få fler företagsetableringar och inflyttning av människor. Dessa kommuner har minskat med mellan 20-30% de senaste 25 åren. Den minskningen måste i första hand avta, menar kommunerna. Genom förstudien har vi bara stärkts i vår övertygelse om civilsamhällets vikt i att få fler människor att stanna. Vidare ser vi att arbetslösheten i dessa kommuner är låg och fortsätter att minska. Så trots att man kan få ett arbete i många av Västerbottens inlandskommuner så väljer många att flytta från dessa orter. Vi ser därför att det hade varit relevant att i ännu större grad fokusera på vad det är som gör att människor flyttar från orter där det finns jobb och det är billigt att verka. Vi vet att det finns forskning på detta område och den hade varit relevant att ta del av och resonera kring i denna förstudie.

Efter genomförd förstudie, finns det ytterligare konsekvenser som är relevanta för den i ansökan om stöd angivna problemformuleringen?

Förstudien har haft fokus på att studera effekter utifrån ett organisationsperspektiv och inte utifrån ett individperspektiv. Som vi ovan nämner så kan vi konstatera att det finns forskning, inte minst vid Umeå universitet, som berör vad som gör att individer flyttar från gles- och landsbygd. Konsekvenserna av att människor flyttar är tydliga, men att studera vad en flytt beror på och koppla det mot civilsamhällets roll för att få fler människor att trivas hade varit intressant och kommer att vara en del i ett kommande genomförandeprojekt.

Projektmål

Ange målen från ansökan om stöd. (Projektmålen är angivna i avsnittet Projektmål i ansökan om stöd, fråga 4.1)

För att motverka konsekvenserna som beskrivs ovan krävs innovativa lösningar som inte enbart fokuserar på den traditionella arbetsmarknaden utan även på livskvalité, tillgänglighet i tjänster, infrastruktur och skapande av attraktiva livsmiljöer. Detta kan innefatta allt från digitalisering för att underlätta distansarbete och tillgång till tjänster till att stärka lokal identitet och gemenskap genom kultur och fritidsaktiviteter.

I vår förstudie vill vi titta på hur man kan arbeta mer riktad på civilsamhället och föreningslivet samt samverkan mellan dessa och kommunen för att skapa ett rikare samhälle och en ny social arbetsmarknad. Vi vill se om det finns möjligheter till att utveckla samarbete och strukturerna mellan civilsamhället och de offentliga aktörerna för att utveckla gemensamma initiativ. Vi vill se om det finns intresse och möjligheter till att kombinera resurser och expertis för att bygga en effektivare samhällsutveckling. Vi vill se om det genom att samverka mellan kommuner och civilsamhället går att utveckla civilsamhället till att hitta nya vägar att möta de som flyttat in. Vi vill också se om det genom samverkan går att utforma en ny arbetsmarknad som bygger på den sociala ekonomin och på nya affärsmöjligheter relaterat till behov och kompetenser som finns inom civilsamhället och föreningslivet. Utifrån utlysningens inriktningar så ser vi att vi framförallt kommer att fokusera på mål 2 (Distansöverbryggande kapacitet) och 3 (Samverkan), men också i viss omfattning beröra mål 1 (Utbildning och arbete). Att vi väljer att fokusera på denna del av samhället är för att vi ser att Sverige är unik med sitt arbete inom folkbildning, föreningsliv och ideellt arbete. För de som är uppväxta i Sverige är det för många en självklarhet hur föreningslivet fungerar, men för de som flyttat till Sverige är förenings-Sverige inte lika naturligt. I vår förstudie vill vi titta på utmaningarna som föreningslivet har att nå nyinflyttade och se om dessa utmaningar kan lösas för att skapa ett bredare mottagande och en mer attraktiv plats att bo på. Vi menar att ett levande civilsamhälle leder till ett bredare utbud av kompetens för övriga näringslivet och är därmed en oerhörd viktig del för att upprätthålla en kompetent arbetsmarknad. I detta utvecklingsarbete vill vi också undersöka hur civilsamhället och föreningslivet kan ta på sig en ny roll. Vi ser att den sociala ekonomin utvecklas på många ställen runt om i Europa. Vi ser att andra, mindre traditionella aktörer gör entré på arbetsmarknaden med andra värderingar och med andra syften är de traditionella. Det vi vill undersöka i förstudien är om föreningslivet och civilsamhället är beredda att, i samband med att man utveckla sin egen verksamhet, också är beredda på att utveckla nya verksamhetsområden som kan skapa nya arbetstillfällen. Målet är med andra ord att undersöka om vilja finns att ta en helt ny roll för att skapa en mer attraktiv gles- och landsbygd bland föreningslivet och civilsamhället.

Utifrån förstudiens huvudmål, dvs att undersöka civilsamhällets och föreningslivets vilja att ta en ny roll relaterat till sin egen verksamhet och till en ny arbetsmarknad har vi valt att bryta ner förstudien i några mindre mål:

1. Civilsamhällets och föreningslivets nya roll inom en ny arbetsmarknad

Vi ser att civilsamhället och föreningslivet har en möjlighet att, inom den sociala ekonomin, skapa en ny arbetsmarknad baserad på de värderingar som civilsamhället och föreningslivet vilar på samt utifrån nya utmaningar som föreningslivet och civilsamhället står inför. Utifrån detta har vi valt att sätta upp följande delprojekt mål att undersöka inom förstudien:

- 1.1 Finns det intresse inom civilsamhället och/eller föreningslivet att ta ett större ansvar relaterat till arbetsmarknadsfrågor och social ekonomi?
- 1.2 Om intresse finns, inom vilka områden skulle civilsamhället och/eller föreningslivet se att man kan bygga en arbetsmarknad?
- 1.3 Om intresse finns, hur skulle samverkan inom civilsamhället och mellan föreningar, både fysiskt och digital, kunna utveckla civilsamhället och föreningen i att genomföra ovan?
- 1.4 Om intresse finns, vilka strukturella och organisatoriska stöd skulle civilsamhället och/eller föreningslivet behöva för att genomföra ovan?
- 1.5 Om intresse finns, vilka insatser relaterat till fortbildning behövs för att genomföra ovan?

2. Civilsamhällets och föreningslivets nya roll inom sin egen verksamhet

Vi ser att civilsamhället och föreningslivet har en möjlighet att, utifrån ordinarie verksamhet, utveckla sig för att bli mer relevant för nya målgrupper och därmed spela en viktig roll i att få fler människor att stanna i gles- och landsbygd och därmed skapa ett större underlag för andra aktörer att bemanna sina verksamheter med korrekt kompetens. Utifrån detta har vi valt att sätta upp följande delprojekt mål att undersöka inom förstudien:

- 2.1 Finns det intresse inom civilsamhället och/eller föreningslivet att utveckla sin nuvarande verksamhet för att nå fler människor som idag inte kommer till verksamheten?
- 2.2 Om intresse finns, hur ser civilsamhället och/eller föreningslivet att man kan utveckla sin verksamhet med syfte att nå fler människor och därmed ge möjlighet till fler att delta i verksamheten?
- 2.3 Om intresse finns, hur skulle samverkan inom civilsamhället och mellan föreningar, både fysiskt och digital, kunna utveckla civilsamhället och föreningen i att genomföra ovan?
- 2.4 Om intresse finns, vilka strukturella och organisatoriska stöd skulle civilsamhället och/eller föreningslivet behöva för att genomföra ovan?
- 2.5 Om intresse finns, vilka insatser relaterat till fortbildning behövs för att genomföra ovan?

Utifrån ovan svar kommer förstudiens slutrapport svara på frågan om det finns intresse för ett genomförandeprojekt relaterat till de frågor som ställs samt hur detta genomförande då skulle se ut, vilka aktörer som skulle vara intresserade av att delta samt hur en finansiering av ett sådant genomförande skulle se ut.

Ange indikatorerna kopplade till målen i ansökan om stöd. (Indikatorerna är angivna i avsnittet Projekt mål i ansökan om stöd, fråga 4.2)

Vår förstudie har som huvudmål att undersöka civilsamhällets och föreningslivets vilja att ta en ny roll relaterat till sin egen verksamhet och till en ny arbetsmarknad. Vi kommer att presentera målets resultat i form av en slutrapport som, om resultatet visar så, också kommer att ligga till grund för en ansökan till ett genomförandeprojekt. Slutrapporten kommer att följa utlysningens förväntade resultat genom att rapportera resultat av problem. och behovsanalys, redovisa behov och möjliga lösningar utifrån nedan indikatorer samt ge förslag till organisation och genomförande av ett framtida genomförandeprojekt om indikatorerna i förstudien visar att så är önskvärt. Till slutrapporten kommer också underlag som gjort att slutsatser har dragits att bifogas.

För att uppnå huvudmålet har vi presenterat tio delmål fördelade under två undermål till projektets huvudmål. Vi har valt att arbeta efter följande indikatorer för att uppnå relevans i de svar som vi letar efter i delmålen:

1. Sammanställa material som kommunerna i Skellefteå, Sorsele, Malå och Norsjö tagit fram i syfte att utveckla föreningar och civilsamhället.
2. Genom minst sex (6) workshops och en (1) enkät med tillhörande djupintervjuer få svar på ställda frågor i förstudiens redovisade delmål av minst 30% av kommunernas föreningar och organisationer inom civilsamhället som har ett medlemsantal på över 20 personer (30 personer i Skellefteå).
3. Genom samtal och kartläggning identifiera ytterligare samverkansparter inom privat, offentlig och

social sektor. Dessa samverkansparter kan vara andra kommuner, regionen, andra studieförbund eller andra organisationer som kan vara intresserade av att utveckla gles- och landsbygd i linje med vad som framkommer i förstudien.

4. Att sammanställa förstudien i en slutrapport där samtliga uppsatta mål i förstudien redovisas utifrån förstudiens aktiviteter. Slutrapporten ska också ligga till grund för ett eventuellt genomförandeprojekt.

Beskriv vilka resultat som förstudien har uppnått kopplat till målen?

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att vi är överväldigade över den respons som denna förstudie har fått. Vi har samtalat med kommuner, företrädare för Region Västerbotten, men framförallt representanter för små och stora aktörer inom civilsamhället. Vi kan konstatera att det finns ett stort och brett stöd och en stor och bred vilja att utveckla civilsamhället och dess föreningsliv för att hitta nya vägar att stärka tillväxt och bygga nya sätt att få gles- och landsbygd att, i första hand sluta krympa och i andra hand att växa.

I förstudien har vi bemött de indikatorer som vi ovan har nämnt. Genom intervjuer med företrädare för kommunerna i Skellefteå, Sorsele, Malå och Norsjö har vi kunnat sammanfatta vad kommunerna idag gör för att stärka och utveckla civilsamhället. Vi har träffat över 150 föreningar och organisationer i form av workshops och intervjuer för att kartlägga civilsamhällets syn på frågan om tillväxt och samhällsutveckling. Vi har skickat ut en enkät till föreningar och vi har samtalat och identifierat nya samverkansparter och aktörer som vill uppnå mål som liknar det vi ställt upp i denna förstudie.

Förstudiens grundfråga har varit om civilsamhället har möjlighet och vilja att ta nya och utvecklade ansvar för att skapa arbete och tillväxt samt skapa möjligheter för fler att vilja stanna i glesbygd. Genom våra kontakter med civilsamhället och kommuner kan vi se att det finns en gemensam vilja till att hitta lösningar för detta. Vi har kunnat konstatera att civilsamhället både känner ett ansvar och ser utmaningar i frågeställningen. Detsamma gör den offentliga sektorn. Utifrån detta konstaterade intresse och med de utmanande frågorna som rests under de initiala samtalen under förstudien valde vi att gå vidare med de båda dom uppsatta delmålen relaterat till förstudiens huvudmål.

Förstudiens första delmål hette "Civilsamhällets och föreningslivets nya roll inom en ny arbetsmarknad". Utifrån samtal med civilsamhället så kan vi konstatera att detta mål inte är till för alla. För enkelhetens skull har vi delat in föreningarna i tre kategorier; "Föreningar som behöver grundläggande utvecklingsstöd", "Föreningar som vill nå nya målgrupper" och "Föreningar som behöver stöd för utveckling av projekt och av en ny arbetsmarknad". I den enkät som skickats ut till civilsamhället har vi bitt respondenten att definiera vilken nivå som ens förening passar bäst inom. Cirka 50% av föreningarna kategoriserar sig i två lika stora delar mellan kategorin "Föreningar som behöver grundläggande utveckling" och "Föreningar som behöver stöd för utveckling av projekt och en ny arbetsmarknad". Övriga 50% av de som svarat på enkäten definieras sig mitt emellan, dvs i kategorin där man söker utveckling för att bibehålla sin verksamhet, men att nå nya medlemmar och grupper. Utifrån detta kan vi konstatera att 25% av de responderande föreningarna ser att man vill adressera frågan som berörs i förstudiens första mål vilket vi sedan menar skulle kunna översättas till civilsamhället i stort och därmed konstatera att det finns underlag som pekar på att intresse finns. I våra samtal med företrädare för kommunerna så har vi inte sett någon motsättning mot att civilsamhället går mot denna utveckling. Tvärtom har ett antal exempel lyfts upp där samverkan mellan kommun och civilsamhället skapat arbetstillfällen inom civilsamhället. Att detta har skett utan utmaning och smärtfritt kan inte påstås. Utifrån några exempel som vi tagit del av kan vi konstatera att det lätt kan uppstå utmaningar när kommunen lägger ut verksamhet på civilsamhället. Vi ser här en viktig aktivitet i ett genomförandeprojekt. I första hand måste civilsamhället och kommunen förstå varandra och vad respektive part är kapabel till att göra. I andra hand behöver många aktörer som för första gången tar klivet in på en kommersiell arena stöd och hjälp med många delar. Finns inte stödet till både den offentliga aktören och aktören från civilsamhället finns det risk att insatsen misslyckas och inställningen till att lägga ut liknande uppdrag försämrats.

När vi tittar vidare på resultatet av enkäten och vad som framkommit i workshops och intervjuer så kan vi konstatera att civilsamhället själva lyfter fram att utveckling och stöd behövs för att civilsamhället ska kunna ta initiativ kopplat till detta mål. Föreningarna själva lyfter fram behov av coaching, stöd i form av projektskrivning och genomförande av projekt, men också utbildning och fortbildning i frågor som rör administration, kommunikation och metodutveckling. Vi ser också en stor efterfrågan inom civilsamhället för olika nätverk för informationsutbyte, både inom ett geografiskt område och inom verksamhetsspecifika områden. Samtliga kommuner vi har varit i kontakt med har haft återkommande träffar med föreningslivet, men man ser en utmaning i att kalla hela civilsamhället då det inte alltid finns uppdaterade register och att resurser för att prioritera civilsamhället inte alltid finns. Här ser vi en stor nytta i ett genomförandeprojekt att i nära samverkan med kommunerna bygga upp strukturer för informationsutbyte, allt från hur man kommer i kontakt med civilsamhället till hur strukturer för nätverksträffar och innehåll kan se ut.

I mer fördjupade intervjuer har vi fått fram ett antal intresseområden som olika föreningar skulle kunna se en utveckling inom. Exempel på dessa områden har varit administrativa uppgifter i samverkan med andra föreningar, projektbaserade verksamheter för att stärka civilsamhället, föreningens egna utveckling och sin relevans i samhället i stort, samt insatser som kommunen skulle kunna upphandla av föreningen på ett eller annat sätt. Vi kan konstatera att det finns många aktörer i samhället som skulle kunna stödja civilsamhället i dessa frågor. Det är allt från studieförbund till mer affärsinriktade nätverk och organisationer. Dock har få aktörer från civilsamhället varit i kontakt med aktörer likt dessa. I samtal med vissa stödjande organisationer har vi kunnat konstatera att stora avstånd, brist på strukturer och i vissa fall svårigheter att se hur stödet ska distribueras har lyfts fram som anledningar till varför stödet inte erbjudits. Civilsamhället själva lyfter också upp en viss egen okunskap i vilket stöd man skulle kunna få. I ett genomförandeprojekt blir det viktigt att lyfta upp utmaningarna relaterat till detta och se hur man kan hitta strukturella lösningar.

Utifrån ovan menar vi att vi bemött och adresserat förstudiens första mål och dess underliggande delmål redovisade i kapitel 4.1 i förstudien genom att arbeta enligt angivna metoder i kapitel 4.2.

Förstudiens andra delmål hette "Civilsamhällets och föreningslivets nya roll inom sin egen verksamhet". Detta delmål handlar inte i lika stor utsträckning om traditionell tillväxt utan snarare om att få fler människor att stanna i gles- och landsbygd för att på så vis skapa ett större underlag för andra aktörer att kompetensförsörja sina verksamheter. Även i detta mål var en huvudfråga att kartlägga civilsamhällets intresse att utveckla sin verksamhet i syfte att få fler människor att stanna på den ort man verkar. I förstudien har vi fått ett stöd i frågan om civilsamhället har ett intresse att delta i denna utveckling. Civilsamhället har också ett stort stöd från det offentliga samhället att ta ett större ansvar relaterat till denna fråga. Kommuner och regionen konstaterar att civilsamhället har en roll att spela i att fler ska stanna. Vi har tagit del av dessa åsikter både i samtal med det offentliga och i olika skrivelser, inte minst i den Regionala utvecklingsstrategin för 2020-2030. Under projektets gång har vi kunnat konstatera att flera parter ställer sig bakom det aningen spetsiga uttalandet att "Näringslivet gör att människor flyttar till Västerbotten, civilsamhället gör att människor stannar kvar". Självklart kan man inte tolka uttalandet bokstavligt, men vi kan konstatera att många menar att det ligger mycket i det.

För att göra civilsamhället mer attraktivt är en central fråga hur civilsamhället själva menar att man arbetar med inkludering och öppenhet mot nya medlemmar och deltagare i verksamheten. Det är genom kontakten med människor som civilsamhället kan skapa den grund för trivsel som krävs för att få fler människor att vilja stanna. I den enkät som vi skickat ut har vi frågat hur föreningarna själva skattar sin öppenhet och inkludering. Vi har sedan översatt detta till en NPS-skala för att på så vis visa hur civilsamhället arbetar med frågan. Skalan är graderad mellan -100 till +100 och ett förväntat gott resultat bör ligga mellan 0 till 30. Resultatet utifrån den fråga som är ställd i enkäten visar på -26 vilket kan tolkas som att civilsamhällets egen skattning om hur bra man är på att arbeta för att nå nya medlemmar och deltagare är relativt dåligt. Detta bekräftas i senare ställda frågor i enkäten samt i de olika workshops som genomförts med civilsamhället. Resultatet är såklart nedslående i många stycken, men det som är positivt är att vi via enkäten kan konstatera att det både finns en vilja från civilsamhället att utvecklas och att civilsamhället har konkreta tankar om hur denna utveckling kan gå till. Många föreningar lyfter upp vikten av att få träffa andra likasinnade föreningar för att utbyta tankar och idéer om hur man kan utveckla sin verksamhet. Likt diskussionen ovan rörande stödstrukturer runt civilsamhället för affärsutveckling kan vi också i denna fråga ana en upplevd avsaknad av en naturlig part som kan komma med stöd i den utsträckning som civilsamhället själva efterfrågar. Utifrån enkäten, workshops och intervjuer kan vi konstatera att civilsamhället själva identifierar stöd via nätverk, handfast stöd i hur föreningen kan utvecklas, stöd i metodutveckling och stöd i arbetet med kommunikation och marknadsföring. Vi upplever också en viss frustration från civilsamhället över den situation man befinner sig i. För att belysa denna frustration kan vi konstatera att kommunikation återkommande lyfts upp i våra kontakter med civilsamhället. Detta beror bland annat på den stora utmaningen som nya målgrupper, som nödvändigtvis inte har tillräckligt goda kunskaper i svenska för att kunna ta del av det som civilsamhället kan erbjuda, ger. Frustrationen ligger dels i en upplevd avsaknad av stöd hur man kan komma i kontakt med målgruppen, dels en upplevd avsaknad över hur man ska kommunicera med gruppen och hur man kan anpassa sin egen verksamhet till denna nya målgrupp.

Vidare har vi försökt att belysa kommunens roll som en möjliggörare för utveckling av civilsamhället. Som vi ovan kunnat konstatera så har civilsamhället behov av utveckling för att möta de nya utmaningar som adresserats i förstudien. I förstudien har vi också kunnat identifiera de utmaningar som finns kopplat till befintlig och i vissa fall obefintlig stödstruktur. Civilsamhället själva lägger ett stort ansvar på kommunen, en syn som inte alltid delas av kommunen. I denna fråga kan vi identifiera en kunskapsbrist som vi tidigare berört inom civilsamhället. Det finns stöd, men det är inte alltid kommunen som står för detta stöd. I våra kontakter med civilsamhället har vi ytterst få gånger hört att civilsamhället vänt sig till exempelvis studieförbund, Samforma, Coompanion eller andra stödjande organisationer. I stället lägger man ett stort ansvar på just kommunen. I denna fråga måste samhället i stort bli bättre på att marknadsföra sina stöd till civilsamhället, speciellt om man verkar i gles- eller landsbygd. Vi ser också ett behov av nya former av stöd där digitala hjälpmedel kan vara en möjliggörare. Vidare påpekar många kommuner den brist som finns av resurser för att

utveckla civilsamhället och dess föreningar. Utifrån uttalandet "Näringslivet gör att människor flyttar till Västerbotten, civilsamhället gör att människor stannar kvar" och den breda överensstämmelse kring uttalandes relevans menar vi att det här finns en viktig inriktning för ett framtida genomförandeprojekt. Jämför vi de resurser som läggs på exempelvis näringslivsutveckling i en kommun så kan vi tydligt se att resurserna som läggs på civilsamhället, dvs den part som i stor utsträckning skulle kunna göra så att fler stannar, är små. Att belysa frågor likt dessa och koppla dessa frågor till kommunens egen utvecklingsstrategi ser vi sen en viktig strukturell fråga i ett genomförandeprojekt.

En utmaning som vi lyft fram i förarbetet till förstudien och som vi också adresserat i förstudiens ansökan är hur man strukturellt och organisatorisk skulle kunna stödja civilsamhället i olika frågor rörande utveckling. Det är långa avstånd och demografin i Västerbottens olika kommuner består av allt från täta samhällen till vida glesbygder. I en kommun som Skellefteå kan vi konstatera att det finns en stor verksamhet av föreningar och organisationer i stadens centrala delar, men det finns också många organisationer som verkar på mindre orter inom kommunen. Dessa orter är i många stycken mer att jämföra med tätorterna i Malå, Norsjö och Sorsele. Det vi menar är att det är viktigt att möta civilsamhället på den plats man befinner sig och inom de omständigheter och förutsättningar som civilsamhället verkar. Det är svårt att säga att alla föreningar och organisationer i en kommun står inför samma utmaningar. Detta utmanar också strukturer och organisationen av det stöd som civilsamhället behöver för att utvecklas i linje med uppsatt mål. I förstudien har vi diskuterat denna fråga med bland andra Samforma som arbetar för att stärka den idéburna sektorn och med Region Västerbotten. I dessa samtal har vi kunnat konstatera att det finns utmaningar, dels sådana som skulle kunna bemötas i ett genomförandeprojekt, dels sådana som måste adresseras på andra sätt. En strukturell fråga som varit aktuell i denna förstudie är hur det offentliga kommer i kontakt med civilsamhället. Många kommuner har ett föreningsregister, men det är bristfälligt. Som exempel kan vi konstatera att cirka 20% av de e-postadresser som vi fick fram genom kommunernas offentliga föreningsregister kom tillbaka på grund av felaktig adress. En del i att adressera dessa utmaningar är att arbeta med digitala strategier vilket vi ovan kunnat konstatera att det är en metod som civilsamhället ställer sig positiva till. Vi menar att ett genomförandeprojekt måste arbeta digitalt för att få ett effektivt resultat, men det är också ett sätt att utveckla civilsamhället och göra det mer mottagligt till influenser från andra aktörer som inte finns inom ett geografiskt lagom stort område. Här ser vi en stor och viktig insats i ett genomförandeprojekt. Och insatsen måste börja med att vi kan komma i kontakt med varandra via digitala kanaler, något som visat sig svårt i denna förstudie.

Utifrån ovan menar vi att vi bemött och adresserat förstudiens andra mål och dess underliggande delmål redovisade i kapitel 4.1 i förstudien genom att arbeta enligt angivna metoder i kapitel 4.2.

Har det varit förändringar i projektmålen i förhållande till ursprungsansökan?

☐ Ja ☒ Nej ☐ Ej aktuellt

Om ja, vad berodde förändringarna i projektmålen på?

Ej aktuellt

Tillvaratagande av resultat

Beskriv hur resultatet kan tillvaratas i ett eventuellt kommande genomförandeprojekt.

Projektet har haft som huvudmål att undersöka civilsamhällets vilja att ta en ny roll relaterat till sin egen verksamhet och till en ny arbetsmarknad. Relaterat till detta huvudmål har vi också kartlagt andra insatser och tagit del av visst material i form av studier och rapporter för att se vad andra har gjort och gör idag. Allt detta för att kunna ta fram ett så relevant underlag till ett genomförandeprojekt som möjligt.

Vi kan konstatera att civilsamhället vill ta den roll som förstudiens huvudfråga riktar sig mot, men att man ser utmaningar och behov av insatser för att kunna nå detta mål. Vi kan vidare konstatera att både kommuner och Region Västerbotten har stora förhoppningar på civilsamhället och dess roll att utveckla samhället. De utmaningar och behov som vi ovan berört ligger både hos civilsamhället och i den offentliga strukturen för att kunna ge civilsamhället det utrymme och den utveckling som krävs för att civilsamhället ska kunna ta en framtida större roll.

I förstudien har vi konstaterat både vilja, behov och möjligheter hos både civilsamhället, kommunen och regionen. Exempel på behov som vi konstaterat ovan är kompetensutveckling hos civilsamhället, nätverk där civilsamhället och det offentliga kan mötas, men också stöd till kommuner för att utveckla strategier och utvecklingsplaner där civilsamhället får en utvecklad roll. I tidigare kapitel har vi också lyft fram ett antal strukturella utmaningar så som hur stödet kan se ut för att nå olika typer av organisationer, hur kommunikation mellan organisationer och medborgare kan se ut samt hur samarbetet mellan det offentliga och civilsamhället ska se ut för att båda parter ska känna sig som vinnare.

Utifrån andra rapporter och studier så finner vi stöd i det vi kommit fram till i vår förstudie. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, MUCF, konstaterar i sin rapport "Samverkan mellan civilsamhället och regionerna" att samverkan är nödvändig för att möta de komplexa samhällsutmaningar som finns. Dock lyfts frågor om bristande resurser och organisatoriskt stöd upp som strukturella utmaningar till detta. Vidare lyfts utmaningar inom kommunikation och tillit mellan civilsamhället och det offentliga upp i rapporten. Vi ser många kopplingar mellan de utmaningar som konstateras i rapporten och de slutsatser som vi kan konstatera i vår förstudie.

Samforma beskriver i sin rapport "Civilsamhället i samhällsomvandlingen" civilsamhället som en avgörande faktor för att lyckas med den stora samhällsomvandling som sker i norra Sverige. Likt den Regionala utvecklingsstrategin konstateras det i rapporten att attraktiva och hållbara livsmiljöer tillsammans med acceptans och involvering är viktiga faktorer för att behålla en mångfald av invånare. Civilsamhället har, enligt rapporten, en särskild ställning i samhället för att skapa dessa miljöer, men det behövs stöd, finansiering och nya strukturer för att ge civilsamhället den roll man vill ha. För i rapporten lyfter man också upp civilsamhällets egna vilja att vara med och bidra, inte minst med sina demokratiska strukturer och öppna mötesplatser. Även i denna rapport finner vi stöd i de insatser som vi ser skulle kunna ingå i en förstudie.

Till denna rapport finns en mer utförlig sammanställning av dessa två rapporter bifogad.

I ett genomförandeprojekt kan vi ta tillvara på förstudiens resultat genom att exempelvis:

- Arbeta för att skapa strukturer för genomförande av digitala och fysiska mötesplatser där civilsamhälle, det offentliga och näringsliv kan samlas och utbyta tankar, både utifrån geografiska områden och verksamhetsområden.
- Arbeta med att stötta kommun och region med att arbeta fram en struktur för kommunikation via relevanta kontaktvägar och kommunikationskanaler tillsammans med civilsamhället samt integrera detta i en strategi för att säkerställa hållbart stöd för civilsamhället.
- Lyfta olika aktörers roll i att stärka civilsamhället och stödja dessa aktörer i arbetet att hitta en hållbar strukturell lösning baserat på civilsamhällets utmaningar och förutsättningar som vi bland annat har kunnat identifiera i denna förstudie.
- Hitta strukturer för att stödja civilsamhället för att tydligare skapa relevans hos medborgare för civilsamhällets aktiviteter genom att utveckla stöd för utveckling av civilsamhället och metoder för att nå ut med vad civilsamhället kan erbjuda.
- Söka samverkansformer för att på en strukturell nivå stödja de delar av civilsamhället som vill utveckla en arbetsmarknad relaterat till föreningens eller organisationens egna verksamheter alternativt till aktiviteter som kan relateras till [verksamheter](#) via upphandling eller projekt.
- Hitta samverkansvägar för att öka antalet samverkansprojekt mellan kommunen, civilsamhället och näringslivet.
- Arbeta med att hitta strategiska mål på regional och kommunal nivå för att attrahera och behålla nya invånare.

Vi ser att det är i dessa behov och möjligheter som grunden till ett kommande genomförandeprojekt finns.

Har ni identifierat aktörer som kan tänkas driva ett genomförandeprojekt i framtiden?

☒ Ja ☐ Nej

Om ja, ange vilka dessa aktörer är.

För att driva ett genomförandeprojekt och därmed skapa samverkan mellan olika intresserade samverkansparter ser vi att ett studieförbund med god förankring i både det offentliga och det civila samhället skulle passa bra. Ett studieförbund har en god vana att utveckla och driva civilsamhället framåt samt hitta samverkan mellan olika aktörer i samhället. I Sverige finns det totalt åtta studieförbund som varje år organiserar knappt en halv miljon människor i olika organisationers verksamheter. Utifrån ägaren till förstudien ser vi självfallet att den som kan tänkas driva projektet framåt är studieförbundet Sensus. Utifrån studieförbundens utmanande situation med nedskärningar och omorganisationer har vi kommit fram till att Sensus i dagsläget saknar möjlighet att genomföra ett genomförandeprojekt likt det som presenterats ovan. Därför har samtal skett med studieförbundet Bilda Nord och i samförstånd har man kommit fram till att mest lämpad att driva genomförandeprojektet är studieförbundet Bilda Nord.

I förstudien har vi vidare haft goda kontakter med både kommuner, Region Västerbotten, andra stödjande aktörer och Samforma. Utifrån dessa samtal har vi kunnat konstatera att samverkansparter till projektet skulle kommuner och Region Västerbotten vara. Andra parter som kan vara en samarbetspart till projektet skulle

andra studieförbund, olika stödjande organisationer och Samforma fungera som.

Om aktuellt, utifrån Svenska ESF-rådets utlysningsplan - ser ni några möjligheter att lämna in en ansökan om stöd för ett genomförande projekt?

☒ Ja ☐ Nej ☐ Ej aktuellt

Om ja, ange vilken planerad utlysning som ni ser är aktuell.

Namn på utlysning: Kapacitetsförstärkning i Norrbotten och Vasterbotten (D-nr 24-053)

Aktuell region: Övre Norrland

Om aktuellt, vilka åtgärder behöver ni vidta för att kunna lämna in en ansökan i den aktuella utlysningen?

Under förstudien har vi aktivt arbetat med ett forankringsarbete och har under hela förstudiens genomförandetid samtalat med aktörer om att delta i ett genomförandeprojekt. Det finns en god tanke om hur ett genomförandeprojekt skulle kunna se ut och vilka aktörer som kan tänkas delta. För att kunna lämna in en ansökan måste dessa tankar konkretiseras och tecknas ner i en ansökan samt ekonomiska förutsättningar för ett genomförandeprojekt i form av medfinansiering måste tas fram. Utifrån förstudiens arbete ser vi det som möjligt att inkomma med en ansökan till ovan nämnda utlysning med sista ansökningsdatum 250217.

☐ Ej aktuellt

Om aktuellt, beskriv hur förstudiens resultat helt eller delvis kommer att användas i ordinarie verksamhet och i befintliga strukturer.

Vi har i förstudien konstaterat att det finns ett stort intresse från civilsamhället och från kommun och region att hitta vägar för att stärka civilsamhället, dels för att skapa en ny arbetsmarknad kopplat till civilsamhället, dels för att få fler människor att stanna i gles- och landsbygd. Vi har också konstaterat att det finns förutsättningar för att uppfylla dessa mål samt att det finns utmaningar. I förstudien har vi försökt att strukturera redogöra för relevanta parter behov, dels av konkreta insatser i form av exempelvis nätverk, fortbildning och utvecklingsinsatser, dels i form av strukturella insatser i form av planer för att upprätthålla insatser efter ett eventuellt genomförandeprojekt, men också genom att stödja kommuner i att ta fram strukturer och arbetssätt som underlättar för civilsamhället i dess strävan att fylla en viktig roll rörande tillväxt och arbete.

Förstudiens arbete med kartläggning av aktiviteter som redan idag sker för att mota förstudiens mål samt den utredning av behov av insatser som civilsamhället behöver för att möta upp förstudiens mål ser vi som grunden för ett genomförandeprojekt. Vi ser att förstudiens bakgrund är relevant och kan, nu efter förstudiens genomförande, på ett bredare sätt se vilka insatser som efterfrågas för att mota upp förstudiens problembakgrund.

Med det sagt så kan vi också konstatera att det görs mycket i befintliga stödstrukturer. Många kommuner har ett stöd till civilsamhället, inte minst genom aktivitetsstöd och andra ekonomiska stöd till foreningslivet. Det finns också möjlighet för civilsamhället att trafikas genom olika nätverk som kommunen ofta håller i. Vi kan också konstatera att det finns olika stödjande organisationer som på olika sätt erbjuder stöd och hjälp. Vi ser dock att det behövs ett omfattande arbete i att strukturera och utveckla dessa olika stöd så att de landar rätt och tas tillvara på utifrån de olika förutsättningar som finns. Vi ser förstudiens resultat som ett kvitto på att insatser finns i ordinarie verksamhet, de behöver kompletteras och utvecklas, men framförallt samordnas och struktureras.

☐ Ej aktuellt

Om aktuellt, beskriv eventuella övriga spår (spin-off) som dykt upp under förstudien men som inte bidragit till uppsatta mål, men där det kan vara intressant att undersöka ytterligare.

Allt som görs för att utveckla civilsamhället till att bli en mer utrustad och adekvat aktör ligger i linje med det förstudien vill uppnå. Med det sagt så måste vi göra vissa begränsningar och den utlysning som förstudien är kopplad till är ett tydligt stöd i denna gransättning. I förstudien har vi tagit del av en mängd olika stora och små konkreta insatser som kan göras för att stärka civilsamhället. Utlysningen har ett tydligt strukturellt fokus där konkreta aktiviteter mot deltagare bör minimeras. En återkommande konkret insats är att fysiska mötesplatser i gles- och landsbygd. I större städer och samhällen finns det både formella och informella mötesplatser där olika aktörer samlas och kan utbyta tankar och idéer. Det kan vara allt från formella möten och sammanhang till

informella träffas. Vi ser att mötesplatser kan skapa naturliga arenor för samverkan och främja integrationen av nya invånare. I vår förstudie har behovet av liknande formella mötesplatser återkommande tagits upp av företrädare från både kommuner och civilsamhällen, men eftersom insatsen varit så pass kopplad till en insats med deltagande aktörer har vi valt att lämna detta spår till andra sammanhang. I samtal med representanter från olika Leader-områden har vi kunnat konstatera att det finns möjlighet för aktörer som vill möta dessa behov att söka medel då detta behov också konstaterats och omnämnts i olika strategier för Leader-området. Vi ser därför inte att denna insats är en del av ett kommande genomförandeprojekt.

Vidare ser vi utmaningar att nå hela civilsamhället. Det finns kommunala register över civilsamhället, men dessa är bristfälliga. Det saknas också en samlad röst som representerar civilsamhället. I sammanhanget ska lyftas fram de olikheter som finns i civilsamhällets olika föreningar och organisationer, men det kan finnas fördelar med ett sammanhang där civilsamhället kan adresseras. Idag är det svårt att nå ett enat civilsamhälle med olika förfrågningar och samtalsämnen. Det är också att förstå vad civilsamhället gör och inte gör. Vi ser därför gärna en insats för att kartlägga civilsamhället och skapa verktyg och strukturer för att nå ut till hela civilsamhället. I denna fråga har vi samtalat med Samforma och utifrån dessa samtal förstår vi att Samforma tittar på frågan och har av den anledningen valt att inte adressera frågan i ett genomförandeprojekt.

☐ Ej aktuellt

Beskriv eventuella utmaningar kopplade till jämställdhet, tillgänglighet och icke-diskriminering som identifierats i förstudien och som ett eventuellt genomförandeprojekt behöver arbeta med.

Vi ser att ett brett civilsamhälle som möter alla medborgare i en kommun skapar en känsla av trivsel och vilja att bo kvar på en ort även om man för tillfället saknar ett arbete. I längden är en inkomst grunden för att kunna leva, men vi menar att civilsamhället har en stor roll i att få människor att stanna i ett samhälle. För att skapa en bred palett av aktiviteter krävs att olika föreningar tillför olika aktivitet och tankesätt. I detta är frågor om jämställdhet, tillgänglighet och icke-diskriminering viktiga frågor. Att förstå vikten av att skapa öppna och välkomnande aktiviteter som möter olika människor med olika bakgrund är det vi menar skapar ett attraktivt samhälle. Frågan om jämställdhet, tillgänglighet och icke-diskriminering är alltid en utmaning, men det är också det som skapar bäst och bredast utbud i slutändan.

I möten med civilsamhället beskriver de utmaningen att nå unga och nyinflyttade, särskilt i mindre orter där utbudet av aktiviteter är mindre. Det saknas strategier för att engagera nya målgrupper. Språk är ett hinder för att nå nya invånare med annat modersmål. Många föreningar har inte möjlighet att anpassa sin kommunikation till fler språk. De har heller inte en etablerat plan för synliggörandet av sin verksamhet vilket minskar deras tillgänglighet. Tillgängligheten är bristfällig då lokaler hos civilsamhället inte i lika stor utsträckning är anpassade för personer med funktionsvariationer och digitala lösningar för att underlätta deltagandet är bristfälliga. I enkäten som skickats ut i förstudien svarar ca 75% att de inte jobbar aktivt med inkludering och öppenhet men i workshoparna säger de att de vill bli bättre på detta men saknar kunskap och stöd inom detta.

I förstudien ser vi också en strukturell utmaning i att civilsamhället i mindre kommuner och på mindre orter inte har lika stor tillgång till insatser från andra stödjande strukturer som liknande verksamheter som finns på större orter har. Vi ser det som en stor utmaning att tillgängligheten för föreningar och organisationer ser så olika ut beroende på var i länet man har sin verksamhet.

I ett genomförandeprojekt kan vi stödja civilsamhället med att aktivt arbeta fram strukturer arbete med jämställdhet och inkludering genom workshops och konkreta verktyg för att nå nya målgrupper. Detta kan med fördel ske genom att strategiskt arbeta tillsammans med kommunerna i utvecklingen av deras strategi för arbete med civilsamhället. Projektet kan vidare ge stöd i att ta fram material och marknadsföring på andra språk än svenska för att på så vis nå ut till invånare med annat modersmål. Projektet kan också stötta i hur man kan se över sina lokaler och digitala anpassningar och föra dialog med kommunen om möjligheten till bidrag för detta. Vi ser vidare att en av ett genomförandeprojekts viktigaste uppgifter är att hitta strukturer för att stöd till civilsamhället kan tas tillvara på oavsett var föreningen eller organisationen verkar.

Jämställdhet, tillgänglighet och icke-diskriminering är inte bara rättvisefrågor, utan också nyckeln till att bygga ett civilsamhälle som lockar fler att stanna kvar i glesbygden. Genom att stärka dessa områden kan vi skapa ett mer levande och hållbart samhälle där alla känner sig välkomna och vill stanna och då bygga en stabilare arbetsmarknad. Det skapar även ökad tillgång till skolor, sjukvård och andra samhällsinsatser om fler väljer att bo långsiktigt i kommunerna. För detta finner vi också stöd i andra insatser och rapporter som vi tagit del av.

Metod och tillvägagångssätt

Beskriv förstudiens huvudsakliga arbetssätt och kortfattat vilka metoder, utbildningar och andra aktiviteter som genomförts. Vad var det som gjorde skillnad, vad ledde fram till det önskade resultatet?

I förstudien har vi framförallt arbetat med kartläggande insatser, intervjuer, workshops och enkäter. Valet av metod har byggts på förstudiens syfte att utreda om intresse för en viss fråga finns från olika aktörer. Vi har därför sett att vi genom användandet av dessa metoder dels har kunnat se vad olika aktörer vill i form av strategier, handlingar och insatser, dels se hur dessa strategier och insatser har landat genom att samtala med de som ska ta del av insatserna. Genom att kartlägga olika projekt och insatser har vi också skapat oss en bild över hur strategier översätts till handling och hur detta uppfattas av civilsamhället.

Vi kan konstatera att våra olika metodval har kompletterat varandra på ett bra sätt och att vi fått fram en hyfsat samstämmig bild från olika aktörer. Vi har genom användandet av olika metoder både hittat styrkor och svagheter, något som vi kommer att ha stor hjälp av när vi formar ett genomförandeprojekt.

I förstudien har vi haft ett strukturerat arbetssätt där vi tydligt försökt att koppla syfte och mål till aktiviteter. Vi har genomfört en kartläggning med intervjuer med kommunerna för att identifiera vad som redan har genomförts och hur arbetet med civilsamhället ser ut idag på kommunal nivå. Totalt har vi genomfört åtta workshops där föreningar och kommuner deltog. Totalt har vi träffat cirka 150 föreningar och organisationer inom civilsamhället. Vi har skickat ut en digital enkätundersökning där vi fick in 103 svar på frågor kring förenings roll och behov av resurser och stöd. Svaren i enkäten är bifogad denna rapport. Utifrån svaren har vi genomfört djupintervjuer med kommunanställda med föreningsansvariga. Därtill har ett antal samtal med andra aktörer genomförts för att skapa en bild över vad olika parter gör idag relaterat till de frågor som vi utrett i förstudien. Aktörerna har bland andra varit andra studieförbund, projektet Move up North, Skellefteå Science Park, projektet Youth up North, Region Västerbotten och Samforma.

En ytterligare aktivitet i projektet har varit att ta del av andra projekt och rapporter. Som vi redovisat ovan så har vi varit i kontakt med ett antal projekt som arbetar för att få fler människor att flytta till och stanna i Västerbotten. Vi har också tagit del av ett antal rapporter, varav vi sammanfattat två och bifogat till denna redovisning.

Kombinationen av dessa metoder har gett oss en bra grund för ett genomförandeprojekt. Vi kommer använda oss av insikterna och resultaten för att skapa konkreta åtgärder och förslag mot de behov som har kommit fram i ett genomförandeprojekt.

Om aktuellt, beskriv eventuella nya metoder eller material som tagits fram i förstudien.

☒ Ej aktuellt

Om det i ansökan beskrevs att förstudien skulle arbeta transnationellt, beskriv resultatet av det arbetet.

☒ Ej aktuellt

Förankring, säkrat ägarskap och mottagare av resultat

Utifrån ansökan om stöd, på vilket sätt har styrgruppens roll och sammansättning varit relevant för förstudiens styrning mot angivna mål?

Styrgruppen har bestått av aktörer från kommunerna i Skellefteå, Malå, Sorsele och Norsjö samt från projektägaren. Genom att återkommande diskutera insatser för att förankra förstudien i respektive kommun samt skapa insatser och genomföra kartläggningar som på olika sätt gagnar förstudien har styrgruppen haft en viktig roll att driva förstudien framåt samt arbeta med att förankra förstudien, dess resultat och utmaningar, så att arbetet med ett genomförandeprojekt ska gå så smidigt som möjligt.

Styrgruppen har säkerställt att arbetet har skett i linje med de mål och indikatorer som sattes upp i ansökan. Den har även bidragit till att skapa realistisk och förankrad grund till genomförandeprojekt. Styrgruppen har varit viktig för att få en relevans om hur ett genomförandeprojekt kan främja samverkan och öka civilsamhällets roll för att stärka samhället och den sociala inkluderingen för att få invånare att stanna. Det praktiska arbetet i styrgruppen har även stärkt trovärdigheten i våra workshopar och dialoger med

civilsamhället.

Vi ser i efterhand att vi skulle kunnat komplettera förstudiens styrgrupp med representanter från civilsamhället och från Region Vasterbotten. Dock kunde vi tidigt i förstudien konstatera denna brist och på annat sätt möta upp mot den. Vi har ovan diskuterat behovet av en samlad rost från civilsamhället och de konsekvenser som detta kan leda till. Hade det funnits en samlad rost kan vi konstatera att det hade varit enklare att hitta en företrädare för civilsamhället som också var accepterad från detsamma.

Beskriv hur ni har jobbat med uppföljning kopplat till problemformulering, mål och metod. Beskriv på vilket sätt det har medfört ett mervärde till förstudien.

Utöver vår egen erfarenhet av att arbeta med förstudier och projekt och därmed vår egen kunskap i att arbeta med tydliga mål så har vi för första gången aktivt arbetat med stöd från AI. Vi har återkommande kontrollerat information och data mot förstudiens mål med hjälp av AI. Det har gjort att vi fått en tydlig struktur som kompletterat vår egen kunskap och erfarenhet. Vi kan med glädje konstatera att detta arbetssätt haft stor inverkan på hur vi kunnat koppla samman förstudiens problemformulering, dess mål och dess metod med det resultat som vi har uppnått. Det är svårt att säga om resultatet hade blivit annorlunda utan hjälpen av AI, men vi kan konstatera att arbetet underlättats och gett oss möjlighet att sätta oss in i ett större material jämfört med vad vi trodde att vi skulle hinna innan förstudiens start.

Under hela förstudien har vi arbetat med att säkerställa att vi fokuserar på det problem som vi identifierade från början - avfolkning och hur civilsamhället kan spela en större roll för att skapa en attraktivare gles- och landsbygd. För att hålla rätt kurs har vi löpande följt upp våra aktiviteter och kopplat resultaten till de frågor vi ville få svar på. Efter att ha kunnat konstatera att civilsamhället har ett intresse i förstudiens frågor fortsatte vi med att utgå från de viktigaste utmaningarna i problemformuleringen, som svårigheten att behålla invånare och civilsamhällets möjlighet att bidra till integration och nya jobb. Detta låg till grund för hur vi utformade våra workshops, enkäter och intervjuer. Exempelvis ställde vi frågor som: Vad saknas för att fler ska vilja stanna? Vad behöver föreningarna för att kunna bidra mer till samhället? Efter varje aktivitet, så som intervjuer, workshops eller enkäter, analyserade vi vad vi fått fram och jämförde det med vad vi behövde veta enligt problemformuleringen. Till exempel såg vi i en workshop i Norsjö att många föreningar har svårt att nå nyinflyttade på grund av språkbarriärer. Det har kopplade direkt till problemet med integration och visade oss att språket är en viktig nyckel för att lyckas.

Vi har haft en nära dialog med styrgruppen under hela processen. De har hjälpt oss att hålla fokus och sett till att vi fångat upp viktiga delar. En viktig del av uppföljningen har varit att vi har varit öppna för att nya insikter dykt upp. När det exempelvis framkom att bristen på fysiska mötesplatser var ett stort hinder för både integration och socialt engagemang, lade vi till det som en fråga i våra intervjuer och workshops. På så sätt kunde vi bredda vårt arbete utan att tappa fokus på kärnfrågan.

Sammanfattningsvis har vår uppföljning gjort att vi kunnat knyta våra resultat direkt till de ursprungliga problemen. Vi har kunnat visa att civilsamhället har potential att skapa social sammanhållning och nya arbetstillfällen, men att det krävs stöd och resurser för att det ska bli verklighet. Den här kontinuerliga uppföljningen har också hjälpt oss att formulera konkreta lösningar på de problem som identifierades i början.

Beskriv på vilket sätt förstudiens aktörer varit relevanta för förstudien (så som det var tänkt vid ansökningstillfället).

Förstudien har haft som mål att undersöka civilsamhällets vilja att ta ansvar för tillväxt och utvecklas för att få fler människor att ta del av civilsamhällets insatser och därmed stanna i en större utsträckning. Utifrån detta identifierade vi föreningar och organisationer inom civilsamhället och kommuner som aktörer som kunde vara relevanta för förstudien. Vi valde att begränsa det geografiska området till Skellefteå län med kommunerna Skellefteå, Norsjö, Malå och Sorsele. Att vi valde dessa aktörer var för att dom på ett tydligt sätt ansvarar för utveckling i relation till vad förstudien ville studera. Kommuner har en stor roll i civilsamhällets utveckling och kan med det kombinera strategier för att skapa tillväxt, inte bara genom näringsliv utan också via civilsamhället. Vi menar att vårt sätt att tanka innan förstudien visat sig i stora stycken vara korrekt.

De olika aktörernas engagemang har varit avgörande för förstudien. Deras bidrag har inte bara starkt innehållet i rapporten, utan också lagt grunden för att ett framtida genomförandeprojekt ska vara både välförankrat och realistiskt. Genom fortsatt samarbete mellan dessa aktörer finns det stora möjligheter att skapa långsiktiga lösningar för att stärka civilsamhället och motverka avfolkningen.

Beskriv hur dessa aktörer har medverkat i arbetet samt eventuella svårigheter/utmaningar som funnits kring aktörernas medverkan.

Samtliga deltagande kommuner har deltagit i förstudiens styrgrupp för att genomföra förstudien på ett korrekt sätt samt finnas med i ett tidigt stadium för att diskutera genomförandeprojekt. Vi har också fått stöd i arbetet med kartläggning av insatser som görs i kommunen av företrädare för kommunen. I samtal med kommunerna har vi också kunnat identifiera andra aktörer som kan vara intressanta i ett genomförandeprojekt. Vi har också haft stort stöd från kommunerna i arbetet med att komma i kontakt med civilsamhället inför både workshops och enkäter. Civilsamhället har deltagit i arbetet i förstudien främst genom deltagande i workshops och enkäter samt i djupintervjuer.

Vi har tidigare konstaterat att det finns svårigheter att nå samtliga aktörer inom civilsamhället eftersom det inte finns något gemensamt och uppdaterat register över föreningar och organisationer att tillgå. Vi har också sett att frågor om utveckling av civilsamhället inte alltid har en naturlig plats i alla kommuner. Kommunerna är vana att stödja föreningslivet i form av exempelvis aktivitetsstöd och lokalstöd, men vi har sett att det inte alltid är helt lätt att få stöd hos en kommun för utveckling av verksamhet likt näringslivet kan få av en kommun kopplat till kommunens näringslivskontor. Detta har gjort att frågan om utveckling av civilsamhället inte alltid har haft en naturlig plats och en naturligt ansvarig i kommunen. Denna insikt är något som vi tar med oss in i ett genomförandeprojekt.

Efter genomförd förstudie, är det någon organisation som borde ha varit en part i förstudiens utformning?

☒ Ja ☐ Nej

Om ja, beskriv varför organisationen borde varit en part och varför de inte var det.

Vi ser att vi redan i förstudiens förarbete skulle ha tagit kontakt med Region Västerbotten och Samforma. Båda har en strategisk roll i hur civilsamhällets utveckling kan ske i framtiden. Vi har ovan berört denna fråga och dessa organisationer. Detta är en lärdom som vi tar med oss in i ett genomförandeprojekt.

Utifrån ansökan om stöd, har ytterligare intressanta aktörer identifierats som en följd av förstudien?

Ja. I arbetet med ansökan om stöd har vi tagit in Region Västerbotten som en part i genomförandeprojektet samt inhämtat strategiska råd från Samforma. Vi ser båda parterna som viktiga för utgången av genomförandeprojektet. Vidare ser vi andra studieförbund och stödorganisationer som viktiga aktörer för att utveckla civilsamhället till den roll som vi ser att civilsamhället i framtiden kan ha i syfte att skapa tillväxt och nya arbetstillfällen. Vi har också valt att lyfta in ett samarbete med Lycksele kommun i det kommande genomförandeprojektet. Lycksele har en intressant roll som en motor i Västerbottens inland och har också visat intresse för förstudiens resultat.

Beskriv hur ni arbetat/ kommer att arbeta med att sprida förstudiens resultat? Vilka organisationer har ni riktat er till.

En stor del av förstudien har varit att kartlägga andras initiativ och projekt. I samtal med andra har vi både kunnat sprida våra tankar om hur vi vill arbeta utifrån förstudien och de resultat som kommit fram, men också kunnat identifiera nya samverkanspartners för att bygga ett brett stöd för civilsamhället. Vi har träffat över 150 föreningar och organisationer varav endast 10% har uppgett att man inte är intresserad av att fortsätta samtal om hur vi kan stödja civilsamhället i ett genomförandeprojekt. Vi kan självklart argumentera för hur vi ska nå fler och att vi kunnat göra mer aktiviteter för att synas och för att sprida våra resultat. Nu ser vi ett genomförandeprojekt framför oss där vi knutit fler aktörer till oss jämfört med när förstudien påbörjades. Det ser vi som en positiv start och som ett bevis på att vi spridit förstudien på sådant vis att fler vill vara med när det närmar sig ett genomförandeprojekt.

Inför workshops har affischering gjorts på orterna, annonsering på sociala medier och kommunen har gjort utskick. En kortfattad sammanställning kommer att skickas ut till de kanaler vi använd för att sprida resultatet. Genom att arbeta strategiskt med spridning av resultaten kan vi skapa intresse och stöd för ett framtida genomförandeprojekt. Målet är att våra insikter inte bara ska gynna deltagande aktörer utan också inspirera andra att stärka sitt civilsamhälle och motverka avfolkning.

Sammanfattning

Skriv en sammanfattning av er förstudie. Sammanfattningen ska innehålla en kortare redogörelse av er problemformulering, era projektmål, metod och tillvägagångssätt samt det resultat som förstudien har uppnått. Tänk på att det är denna sammanfattning som kommer att publiceras på Svenska ESF-rådets webbsida.

Sammanfattning:

Forstudien har undersökt hur civilsamhället i Skellefteå, Malå, Sorsele och Norsjö kan spela en större roll för att stärka gles- och landsbygden och motverka avfolkning. Fokus har legat på att kartlagga civilsamhällets utmaningar och möjligheter samt hur samverkan mellan civilsamhället och det offentliga kan utvecklas. Genom workshops, enkäter och intervjuer har vi samlat in insikter från över 150 föreningar och andra aktörer. Resultaten visar att det finns en stark vilja att utveckla nya lösningar, exempelvis inom social ekonomi, men också stora behov av stöd, utbildning och resurser. Sarskilda utmaningar som lyfts fram är språkbarriärer, bristande nätverk och kompetensbrist. Forstudien pekar på vikten av långsiktigt samarbete, strategiska metoder och konkreta åtgärder för att stärka civilsamhällets roll. Rekommendationerna innefattar kompetensutveckling, digitala verktyg och skapandet av nya samarbetsstrukturer. Slutsatserna kommer att ligga till grund för en ansökan om ett genomförandeprojekt som ska bidra till ett levande och hållbart gles- och landsbygdsområde för att stärka arbetsmarknaden och samhällsutvecklingen.

Kommentarer, erfarenheter och tips

Vilka erfarenheter och tips vill ni delge framtida förstudier/ projekt?

Under förstudien har vi anammat oss vikten av att sakra en tidig och bred förankring hos relevanta aktörer som kommuner, civilsamhället och andra nyckelpersoner. Det är viktigt att anpassa aktiviteter efter lokala behov, som exempelvis bristen på nätverk och språkbarriärer, och använda flera metoder för datainsamling, som enkäter, workshops och intervjuer, för att få både bredd och djup i resultaten. En utmaning har varit att nå föreningar och organisationer som redovisat inaktuella kontaktuppgifter i register, vilket kräver alternativa kanaler som sociala medier och nätverk. Flexibilitet är också avgörande. Korta och välstrukturerade aktiviteter underlättar deltagande, särskilt för aktörer med begränsade resurser. En engagerad styrgrupp och regelbunden uppföljning har varit centralt för att hålla projektet på rätt kurs. Dessutom är det viktigt att bygga långsiktiga relationer mellan aktörer för att lägga grunden för framtida samarbeten. Jämställdhet och tillgänglighet bör integreras i hela processen, och resultaten bör spridas efter förstudien för att skapa engagemang och stöd inför nästa steg.

Vad har fungerat bra i förstudien och varför?

Det som har fungerat bäst i förstudien är den nära dialogen och samarbetet mellan de olika aktörerna. Styrgruppens aktiva engagemang har bidragit till att hålla projektet fokuserat på de definierade målen och säkerställt att insatserna har varit väl förankrade. Kombinationen av workshops, enkäter och intervjuer har varit effektiv för att samla in både bred och djup information, vilket gett en tydlig bild av civilsamhällets behov och potential. Workshops har skapat utrymme för öppna diskussioner, medan enkäterna gett konkreta data att analysera. Flexibiliteten i genomförandet har också varit en framgångsfaktor - vi har anpassat oss efter nya insikter och prioriterat frågor som uppstod under arbetets gång, exempelvis vikten av digitalisering och mötesplatser. Engagemanget från civilsamhället, trots deras begränsade resurser, visar också på den starka viljan som finns att utvecklas och bidra. Sammantaget har förstudien lyckats skapa en solid grund för framtida arbete genom en kombination av god förankring, effektiva metoder och ett lyhört arbetssätt.

Vad har fungerat mindre bra i förstudien och varför?

En av de största utmaningarna i förstudien har varit att nå ut till samtliga föreningar och organisationer inom civilsamhället. Många kommunala föreningsregister visade sig vara inaktuella, vilket gjorde det svårt att identifiera och kontakta relevanta aktörer. Detta påverkade bredden i datainsamlingen och kan ha gjort att vissa viktiga röster inte kommit fram. En annan utmaning har varit att föreningar, organisationer och kommuner med begränsade resurser eller tid ibland haft svårt att delta i workshops och andra aktiviteter. Sammantaget har dessa faktorer påverkat förmågan att nå full representativitet och skapa lika möjligheter för alla aktörer att delta fullt ut.

Övriga synpunkter som ni vill lämna till Svenska ESF-rådet.

Vi vill lyfta att stödet från Svenska ESF-rådet har varit avgörande för att genomföra denna förstudie och skapa en grund för framtida insatser. Vi har haft bra och informativa regelbundna träffar med handläggare på ESF som varit ett bra stöd. Det har varit särskilt värdefullt att kunna fokusera på långsiktiga lösningar för att stärka civilsamhället och motverka avfolkning i gles- och landsbygden. Vi föreslår att framtida stöd inkluderar specifika resurser för att hantera språkbarriärer, digital utveckling och nå ut till underrepresenterade grupper. Vi har också noterat att många i gles- och landsbygd vänder sig mot tillvaxt-begreppet. Många menar att tillvaxt utgår från de större orternas stravan att vaxa och att få nya företagsetableringar. För många i gles- och landsbygd

bygger tillväxt i första hand på att hantera utflytt, dvs tillväxt genom att sluta krympa. Inte tillväxt genom att växa. Slutligen vill vi framhålla vikten av fortsatt stöd till projekt som fokuserar på samverkan mellan civilsamhället och offentlig sektor, då detta är en nyckel för hållbar utveckling i våra regioner.

Namn-teckning av behörig att underteckna slutrapport

Torbjörn Ringdahl

Namn-förtydligande

Östersund 2025-02-03 Regionchef.

Ort, datum, titel